

TEK PARTİ DÖNEMİNDE TOPLANAN MİLLİ EĞİTİM ŞURALARINDA ALINAN KARARLARIN EĞİTİMİN SİYASİ İŞLEVİ AÇIDAN ANALİZİ¹

Prof. Dr. Sadık KARTAL²

ÖZET

Okul yapılandırılırken eğitim programları yoluyla devlet kendi ideolojik ilkelerini kurgular ve uygular. Yani devletin ortaya koyduğu ilkeler öğrenci'su ilkelere uygun davranış sergilediği takdirde toplumda makbul olarak görülür. Siyasal sistemin kalıcılığı ve sürdürülebilirliği bu duyguya bağlı olduğu egemen kesimlerce sıkça dile getirilerek yeni neslin bu doğrultuda yetişmesi istenir. Eğitim sistemi siyasal rejimin kodlarını formal ve informal yollarla, eğitsel ortamda ve dışında çeşitli etkinliklerle öğrenciye bilgi, beceri ve tutum olarak kazandırmaya çalışır.

Cumhuriyetin ilan edilmesi ile Osmanlı İmparatorluğu yerini yeni bir rejime bıraktı. Cumhuriyet'in kurucu önderlerince başlatılan eğitim seferberliği, temel misyon ve amaçları ile yeni bir insan yetiştirme paradigmasını içeriyordu. Türkiye Cumhuriyeti ulus devlet yönelimli idi. Bu model tek ulus, tek dil esasına dayanıyor ve laik bir karakterdeydi. Millî eğitim şuraları da bu misyona hizmet edecek içerikteydi.

17-29 Temmuz 1939 tarihlerinde toplanan Birinci Millî Eğitim Şurasında özellikle Türkçenin yayınlştırılması konusunda önemli kararlar alınmıştır. İkinci Millî Eğitim Şûrası 1943 yılında toplanarak; Türklük eğitiminde tarih öğretiminin metot ve vasıtalar bakımından incelenmesi", Türkçe eğitimi anadil eğitimi olarak ele alınmış ve öğretimi konusundaki hassasiyete vurgu yapılmıştır. Ahlak eğitimi ile ideal Türk çocuğu kavramları bütünleşik olarak alınmış, ahlak eğitimi "Türk diline, kültürüne, inkılabın eser ve esaslarına, umumiyetle Türklük idealine bağlı bir Türk" yetiştirmek olarak ifade edilmiştir. III. Millî Eğitim Şûrası 2-10 Aralık 1946 tarihleri arasında toplanmıştır. Şûrada ağırlıklı olarak mesleki ve teknik öğretim konuları gündemde yer alırken, okul aile birliği de ilk kez bu şurada görüşülmüştür. Bu şurada eğitimin siyasal işlevinin yanına toplumsal işlevinin yer edinmeye başladığı anlaşılıyor.

Bu çalışmada tek parti döneminde toplanan millî eğitim şuralarında ele alınan kararlar, eğitimin siyasî işlevi açısından incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Eğitimi, Eğitimin Siyasal İşlevi, Millî Eğitim Şuraları

¹ Bu Makale 27-29 Ekim 2018 tarihleri arasında Manavgat-Antalya'da düzenlenen ASEAD 4. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sunulan bildiriden geliştirilmiştir.

² Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi, skartal@mehmetakif.edu.tr

GİRİŞ

Her toplum eğitim kurumu dediğimiz okulu toplumdaki sosyal, siyasal ve ekonomik düzene eleman yetiştirmek için kurmuştur. Toplumun kendine özgü bir kültürel birikimi vardır ve bu kültürün aktarılması için en önemli aracı kurum okuldur. Okul bunu formal yoldan aktarıırken kültürün içindeki olası yanlışları ayırarak veya uzak durulması konusunda öğrencileri uyararak yerine getirir. Kültürün maddi ve manevi öğelerini öğrenciye aşilar, belirlenen ortak kodlara uyumlu hale gelmesini sağlar. Onun içindir ki tüm toplumlarda temel eğitim kademesi zorunludur, eğitim sistemleri genelde merkezidir ve yönetsel erkin belirlediği konular öğrencilere öğretilir. Ancak uygulamada işin bu yanı değil de eğitimin insan hakkı olduğu yönüne vurgu yapılır.

Okul yapılandırılırken eğitim programları yoluyla devlet kendi ideolojik ilkelerini kurgular ve uygular. Yani devletin ortaya koyduğu ilkeler öğrencilere kazandırılır. Böylece birey söz konusu ilkelere uygun davranış sergilediği takdirde toplumda makbul olarak görülür. Bunun yanında başka toplumlardaki okul yapılanmasının yanlışlığı ve okulun dayandığı ideolojik sistemin iyi olmadığı da öğrenciye kazandırılmaya çalışılır. Bu yolla biz ve öteki duygusu oluşturularak bu duygu içselleştirilmeye çalışılır. Siyasal sistemin kalıcılığı ve sürdürülebilirliği bu duyguya bağlı olduğu egemen kesimlerce sıkça dile getirilerek yeni neslin bu doğrultuda yetişmesi istenir.

Eğitimin açık işlevlerinden bir tanesi bireyin sosyalleştirilmesidir. Sosyalleşme süreci bireye bir ideolojinin aşılması biçimini aldığından ideolojik bir nitelik taşır. Ancak konumuz itibarıyla siyasal anlamda sosyalleşme bireylerin siyasal yönelimlerini, tutumlarını ve davranışlarını edinmelerini sağlayan bir süreç olarak belli bir grubun siyasal değerlerini, inançlarını ve davranış kodlarını edinmelerini sağlayarak o grubun siyasal yapılarıyla bütünleştirmektedir.³ Eğitim sistemi siyasal rejimin kodlarını formal ve informal yollarla, eğitsel ortamda ve dışında çeşitli etkinliklerle öğrenciye bilgi, beceri ve tutum olarak kazandırmaya çalışır.

Cumhuriyet'in kurucu önderlerince başlatılan eğitim seferberliği, temel misyon ve amaçları ile yeni bir insan yetiştirme paradigmasını içeriyordu. Bu eğitim anlayışı ve bu anlayışın temelini oluşturan insan yetiştirme disiplini yine dönemin eğitim uygulamalarına katkı sağlayan eğitimci, entelektüel ve siyasetçilerin söylemleri ve uygulamaları ile de desteklendi ve beslendi. Özellikle pedagog ve siyasetçilerin ideallerindeki insan tipi ve toplum düzeninin fikirsel temelleri son dönem Osmanlı aydınlarının birikimine dayanır. Yani II. Meşrutiyet dönemi siyasi ve fikir akımları, eğitim hayatındaki gelişmeler ve düşünceler Cumhuriyet döneminin temellerine etkisi en yoğun hissedilen süreci temsil eder. Sonuçta Meşrutiyet Dönemi'nde yetişen insanlar yönetsel anlamda Cumhuriyet'in insan kaynaklarını oluşturdu. Cumhuriyet Dönemi'nde meydana getirilen inkılaplar bu kişilerin düşüncelerinin eseridir. Cumhuriyet dönemi eğitim paradigmaları ve insan yetiştirme biçimini ve bunun uygulamaya yansıyan kurumların içinde yer alan Halkevleri, Halk Odaları, Köy Enstitüleri, ilköğretim ve ortaöğretim mevzuat ve programları II. Meşrutiyet dönemi atmosferinde yetişen yazar ve düşünürlerin pratikte yansımalarını temsil eder.

³ İsmail Kaplan, *Türkiye'de Milli Eğitim İdeolojisi ve Siyasal Toplumsallaşma Üzerindeki Etkisi*, İstanbul; İletişim Yay., 2011, s. 14.

20. Yüzyılın başlarında Batı menşeli ulusalcı, milliyetçi akımların geliştiği ve eğitim sistemlerinin felsefesine de yansiyarak tüm insanları aynı din, dil veya ırk boyutuna indirgeyerek ayrıştırdı ve herkesi kendi coğrafyalarına çekti. Bu dönemde Dünyada gelişen milliyetçilik akımları ile birlikte yeni devlet yapıları oluşmaya başladı. Osmanlı bu dönemde yaşadığı bunalımlardan ve yapı olarak çok uluslu olmanın getirdiği sancılardan dolayı imparatorluğun içinde yer alan diğer ulusların ayrılmalarına sebebiyet verdiği, eğitim düşünürleri tarafından ileri sürüldü. Bu düşünürler eğitimin çeşitli kademelerinde görev alarak dile getirmiş oldukları görüş ve önerileri ile Cumhuriyet Dönemi eğitiminin şekillenmesinde önemli rol aldılar. Bu düşünürler arasında uygulama ve kısmen amaçlar konusunda farklılık olsa da hepsinin ortak paydası eğitimin milli, pozitivist ve Batılı olması idi. Bilimsel bilginin her ülkeden alınabileceği görüşü hâkimken mili eğitimde temel kaynağın Türkçülük ve bunun örneklerinin ülkenin yaşadığı coğrafyadaki unsurlar ile Osmanlı öncesi tarihi ritüellerde aramak gerektiği görüşü yaygınlık kazandı.

Osmanlı mirası ile Cumhuriyetin yolları ilkesel olarak eğitimin amaçları bakımından birçok noktada ayrılıyordu. Türkiye Cumhuriyeti ulus devlet yönelimli idi. Bu model tek ulus, tek dil esasına dayanıyor ve laik bir karakterdeydi. Bu nedenle Osmanlıdan Cumhuriyete geçerken köklü bir ideolojik dönüşüm yaşanacaktı. Yeni ideolojinin adı Mustafa Kemal Atatürk'ün görüşleri doğrultusunda Kemalizm olarak adlandırılırdı.

Cumhuriyetin ilan edilmesi ile Osmanlı İmparatorluğu yerini yeni bir rejime bıraktı. Yeni Türkiye'nin yönetici kadrosu, devletin yaşamasını, İslami-Osmanlı geçmişiyle bütün bağlarını keserek Batı'nın kurum ve yaşam biçimlerinin benimsenmesinde gördü. Mustafa Kemal Atatürk'ün öncülüğündeki kadro, Türkiye'yi Batı ülkeleri standartlarına taşımak için politik, toplumsal ve kültürel alanda birçok köklü düzenlemeleri gerçekleştirmeye başladı. Bunların en önemlisi dinin devlet yapısından soyutlanarak toplumsal ve kültürel hayatın dışında bırakılmasıdır. Medeni kanunun kabulü, yeni alfabe, şapka kanunu ve diğer reformlar toplumu her alanda değiştirmeyi amaçlıyordu. Bu değişimlerin temel amacı, Batı standartlarına göre belirlenmiş yeni kurumlar, yeni değerler ve yeni bir "Türk" yaratmaktır. Ulusal devlet kurma sürecinde yeni toplumu yaratmak ve yaratılan yeni toplumun gereksinimlerine ve değerlerine uygun yeni insanı yetiştirmek için eğitime önemli rol biçildi. Mustafa Kemal Atatürk'e göre modernliğin temeli bir insanın kafasında atılır ve bu da eğitimle mümkündür. Bu doğrultuda Cumhuriyet döneminde yeniden yapılandırılan eğitim kurumlarının görevi sadece yapılan köklü değişiklikleri halka anlatmak, halkın onları kabullenmelerini sağlamak değil; Türk insanının kafasındaki din merkezli düşünceleri, geleneksel Osmanlı fikrini ve yaşayış tarzını değiştirmek, yerine Batı'nın değerler sistemini ve hayat tarzını yerleştirmektir. Ayrıca, eğitim genç kuşaklara Ümmetçi-Osmanlı kimliği yerine laik çerçevede belirlenmiş yeni bir milliyetçi Türk kimliği kazandırmakla görevlendirildi. Eğitim alanında yapılan yenilikler kuşkusuz politik, toplumsal ve ekonomik alanda gerçekleştirilen değişimlere ve hâkim ideolojiye paralel olarak gerçekleştirildi. Yeni bir rejimin kurulmasında, yeni bir toplumsal düzenin oluşturulmasında, yeni bir değerler sisteminin yerleştirilmesinde, ulusal bilincin uyandırılmasında ve gerekli ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesinde görev eğitim kurumlarına verilmiş ve okullar bunun için en güçlü değişim mekanizmaları olarak görülmüştür.⁴ Bu açıdan geniş katılımlı eğitim şuralarında Cumhuriyet eğitimi politikalarının belirlenmesinde öncü rol aldıkları söylenebilir.

⁴ Ahmet Eşkıncı, Eğitim ve toplumsal değişim: Türkiye'nin değişim sürecinde eğitimin rolü, 1923-

1. BİRİNCİ MİLLİ EĞİTİM ŞURASI

17-29 Temmuz 1939 tarihlerinde toplanan 52 üye ve 86 uzmanın danışman olarak katıldığı Birinci Milli Eğitim Şurası komisyonlar halinde çalışmış, komisyonların hazırladıkları raporlar genel kurulda görüşülerek karara bağlanmıştır. Plan Komisyonunun raporundaki ilginç bir ayrıntı ve bu konudaki tartışmalar dikkat çekmektedir. Anadili Türkçe olmayan köylere eğitmen gönderilmesi konusu tartışılmıştır. Komisyon Başkanı Mehmet Emin Erişirgil'in yaptığı konuşma Türkçü tondadır: "Eğitmenler, ilk aşamada anadili Türkçe olan köylere gönderilecektir. Ana dili Türkçe olmayan köylere eğitmen gönderilmesi içinse bazı araştırmalara ihtiyaç vardır. Bölgenin iktisadi, tarımsal, coğrafi, kültür ve iskan bakımlarından çok detaylı bir etüde tabii tutulması, bu çalışmanın sonuçlarından devlete uygun görülenlerinin yayınlanması, gizli kalması gereken bilgilerin resmi makamlara rapor edilmesi ve bunların sonuçlarına göre bir politika belirlenmesi düşünülmektedir." Erişirgil'in düşüncelerine cevap olarak Emin Ali Çavlı; anadili Türkçe olmayan insanlara eğitim hizmeti verilmemesi gerektiğini, bu köylülere eğitim verilirse faydalı unsurlar olmak yerine geçmişte olduğu gibi ihanet edebileceklerini ileri sürer. Şevket Süreyya, anadili Türkçe olmayanlara eğitim verilmemesi fikrine katılmadığını, ülkenin Doğu bölgesinin de Cumhuriyet'in ışığından istifade etmesi gerektiğini, iyi bir eğitim verilmesi durumunda bu insanların faydalı unsurlar haline geleceğini belirtmiştir. Şevket Süreyya, gerekçelerini şöyle izah eder; "...Eğer biz buradaki vatandaşlarımızı uzunca bir müddet ihmal eder ve Türkçeden gayri bir dil konuşmalarına meydan verirsek kendi aleyhimize ve ayrı bir kanaatte bir vatan parçasının mevcut olmasına müsaade ediyoruz demektir. Hiç şüphe yok ki yüksek şura böyle bir karar almayacaktır." Ferit Oğuz Bayır da "...Çerkez, Pomak gibi etnik kökenden gelen öğretmenlerin köylerinde faydalı işler yaptığını, Türkçenin köyde yayılmasını sağladıklarını" örnek olarak göstermiş, farklı etnik grupları Türklüğe bağlı kılmak gerektiğini vurgulamıştır. Plan Komisyon Raporunda, bu konudaki karşıt görüşlerin dikkate alınmayarak öğretmenlerin anadili Türkçe olan köylere gönderilmesine karar verilmiştir. Anadili Türkçe olmayan köylere ise daha sonra yapılacak geniş kapsamlı bir inceleme sonucunda ne yapılacağına karar verilmesi önerilir. Plan Komisyonun önerilerinden birisi de şöyledir; "-Türk dili konuşmayan köylere eğitmen gönderilmemeli. Diyarbakır'da açılacak bir enstitü bu köylerde sosyal ve ekonomik araştırmalar yapmalı ve bu araştırmaların sonucuna göre politika belirlenmeli".⁵

2. İKİNCİ MİLLİ EĞİTİM ŞURASI

İkinci Milli Eğitim Şûrası 1943 yılında dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel başkanlığında toplandı. Şûra gündemini "Türklük eğitiminde tarih öğretiminin metot ve vasıtalar bakımından incelenmesi" oluşturur. Şûrada alınan kararlara bakıldığında; "Milli tarihe ağırlık verilmesi", "İdeal Türk çocuğu", "Türk ahlakının toplumsal ve kişisel ilkelerinin başlıca esasları" şeklindedir. Bakan Yücel, ilkesel olarak Atatürk ilkeleri çerçevesinde, bütün insanlığın kültür hazinesini bilen, tanıyan ve onu özümseyen yeni bir Türk toplumu yaratmanın gerekli olduğuna inanır. Yücel, Atatürk ilkeleri dışındaki bütün düşünce ve siyasi sistemlere karşı olduğunu da şurada beyan etmiş, Türk toplumunu çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmada en etkin araçlardan biri olan eğitimin, çağın ve Türk insanının ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde ele alınarak geliştirileceğini vurgulamıştır.

1946, *Boğaziçi üniversitesi eğitim dergisi*, 19(2) 2003, s.22.

⁵ Erhan Kanbolat, Harf devrimi'nden köy enstitülerine Türkiye'de ilköğretim (1928-1940), *Doktora tezi* İstanbul; İstanbul Üniversitesi. 2015. s.65.

Hasan Ali Yücel milli eğitimin temel prensiplerine de değinir: “Türkiye’de öğretim, kesin olarak milliyetçi bir ruh taşır. Biz, milliyetçiliği, milletimizin bugünden ta eski devirlere kadar kesiksiz uzanan ömrü içinde yaptığı bütün büyük işleri, gördüğü saadet ve felaketleri sanki bugün vukua gelmiş gibi kuvvetle ve hararetle içten yaşamak, bu tam ve müşterek şuur içine uzak ve yakın herhangi bir millete karşı kin duygusu katmamak, kendi milletine sevgi ve ona faydalı olma ihtirasını duymak diye anlıyoruz.”⁶

İkinci Milli Eğitim Şurasında ahlak eğitimi konusu önemli gündem maddelerinden birini oluşturur. Bakan Yücel şurayı açış konuşmasında Milli Şef İsmet İnönü’nün ahlak eğitimi konusundaki şu sözlerini aktarır; “Ancak ahlâklı ve karakterli çocukların bilgilerinden memleket faydalanır. Yavrularınız, memleketin ilerisi kendi ellerinde olduğunu bilerek kudretli ve bilgili olduğu kadar, ahlâklı ve karakterli olarak yetişmelidirler. Böyle bir yüksek amaç, küçük yaşta okul sıralarında zihinlerde yerleşirse sağlam olur.” İnönü’nün bu sözlerinden sonra Bakan Yücel şu şekilde açıklamayı yapar; “Milli Şefimizin bu sözleri karşısında, okulun ödevlerini tekrar düşünmek ve uygulanabilecek kararlara vararak, öğrenciye ahlâkı bugünkünden daha derin ve daha geniş ölçüde telkin çarelerini bulmak işi de, bize düşmektedir. Okullarımızda bu telkinler bilhassa yurt bilgisi ve tarih dersleriyle, öğrenci kuruluşlarıyla okulun genel eğitim havası içinde yapılmakta ve Türklük duygusuna ve bilincine varış, bir amaç halinde göz önünde bulundurulmaktadır. Öğrencilerimize ilk ahlâk kuralı olarak varlıklarını Türk Milleti’nin yoluna koymak, çalışmalarını onun ilerlemesine hasretmek, kendini ona daha faydalı olacak şekilde yetiştirmek, görev saati çaldığı zaman onun için hiç bir özveriden geri durmamak lazım geldiğini belletmekteyiz.”⁷ Bakan Yücel, ahlak eğitiminin dayanağı için milli hayatı gösterir. Çünkü milli hayat ahlâk ilkelerini besleyecek derecede zengindir. Ona göre Türkün siyasi ve medeni geçmişi ve kahramanlıkları, ahlâkın düşünceli ve ihtiyatlı hayatı, vakarlı hareket tarzı, çetin toprak terbiyesinden aldığı gerçekçi görüşü, en değerli ahlâk temelleridir. Türk milletinin vatanseverlik ruhu ile toplumsal ahlâkı, inkılâpçı ve lâik bir ruha dayandırabilecek temeldir.⁸

Şurada Türkçe eğitimi anadil eğitimi olarak ele alınmış ve öğretimi konusundaki hassasiyete vurgu yapılmıştır. Ahlak eğitimi ile ideal Türk çocuğu kavramları bütünleşik olarak alınmış, ahlak eğitimi “Türk diline, kültürüne, inkılabın eser ve esaslarına, umumiyetle Türklük idealine bağlı bir Türk” yetiştirmek olarak ifade edilmiştir.^{9,10}

Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel şuranın gündeminden birisinin Türkçenin öğretimi olduğunu belirterek dilde millilik ile ilgili şunları söyler; “Sekizinci asrın bize yadigâr kalmış belgelerinde gördüğümüz Türkçe ile on sekizinci asrın Osmanlı kaynaklarından okuduğumuz Türkçe arasındaki fark, dilimizin millileşmesi aleyhine olmak üzere, Türk dili üstünde yapılmış bozucu etkileri ortaya koymaktadır.

⁶ Hasan Ali Yücel, *Milli eğitimle ilgili söylev ve demeçler*, Ankara; Kültür Bakanlığı Yay., 1994, s.169.

⁷ Hasan Ali Yücel, *a.g.e.*, s.169.

⁸ Hasan Ali Yücel, *a.g.e.*, s.171.

⁹ Reşat Özalp ve Aydoğan Ataüenal, Milli eğitimde kongreler ve şuralar, *Cumhuriyet döneminde eğitim* içinde, İstanbul; MEB Yay., 1983, s.119

¹⁰ Cavit Binbaşoğlu, *Başlangıçtan günümüze Türk eğitim tarihi*, Ankara; Anı Yayıncılık, 2009, s. 384.

Mesela, Kutadgu Bilig’de en yüksek felsefe ve ahlâk kavramlarını kendi dilimizde ifade ederken- ümmet düşünüşünün hâkim olması- dolayısıyla, bütün bu güzel sözleri bugün unutmuş bulunuyoruz. Şu halde, dilimizin kendi kaynaklarından uzaklaşması yönünde ona, basıcı ve bozucu tesirler yapıldığına göre, bunun tam tersine olarak yabancı kurallarla bozulmuş Türkçemize, bu kurallardan onu kurtararak etkili olmasını sağlamak mümkündür. Bugün bizim inkılâpçı düşünüşümüz, Türkçülük esasına dayandığına göre, bu zihniyeti hâkim kılarak milli bir Türkçe yaratabiliriz.”¹¹

İkinci Milli Eğitim Şurası’nın gündem maddelerinden birisi de tarih öğretimidir. Toplumun millileşmesinde tarihin önemine dikkat çeken Bakan Hasan Ali Yücel şöyle der; “ Milli tarihi görüş ve anlayışımızdaki ileriliğimizi de şüphesiz inkılâbımıza borçluyuz. Türk Milleti’nin en eski devirlerinden bugüne kadarki siyasal ve medeni hayatını, o zamana kadar olduğu gibi dünya tarihinden kopararak değil, belki dünya tarihi içinde ve objektif surette bir bütün olarak görmeyi bize Büyük Atatürk ve onun kurduğu Tarih Kurumu öğretti. Kurumun çalışmalarından, hepimizin bildiği dört ciltlik değerli eser vücuda geldi. Tarihi böyle anlayışın çocuklarımıza milliyet eğitimi vermek hususunda on yıldan beri sağladığı büyük yardımı anmayı, Ebedi Şefimizin aziz hatırasına katarak Türk Tarih Kurumuna saygı ve şükran vesilesi sayarım.” Bakan tarih öğretimindeki metodolojiyi de şöyle açıklar; “Tarihimizi öğretme yolundaki çalışmalarımızın daha metotlu olması gerektiği okullarda yapılan incelemelerden anlaşılmaktadır. Her dersin öğretiminde olduğu gibi tarih öğretiminde de önemli nokta, tarihe ait ana bilgilerin ve fikirlerin öğrenci tarafından hazmedilmesini sağlamaktır. Bizim tarih programlarımızın müfredatı; a) Türk Milleti ‘nin en eski ve geniş tarihe sahip olması, b) Batı medeniyetine olan ilgimiz dolayısıyla Batı milletleri tarihi üzerinde durmamız, c) Bütün tarih boyunca kurduğumuz devletlerin ve başka milletlerle olan ilişkilerimizin çokluğu, d) Cumhuriyet ve inkılâp tarihimizi çocuklarımızın yetişmesi bakımından ayrıntılı olarak okutmak gereği.”¹²

II. Millî Eğitim Şûra’sında şu kararlar alınmıştır; 1. Bütün eğitim kurumlarında anadili çalışmalarında verimin artırılması, 2. İlk ve orta dereceli okullarda tarih dersleri programları ile ders kitaplarının çocuğun seviyesine uygun olmadığı, 3. Mesleki ve teknik okullar için ayrı kitap yazılması, 4. Kitaplara tarihî okuma parçaları eklenmesi, 5. Millî tarihe ağırlık verilmesi, 6. Ortaokul ve lise tarih öğretmenliklerine yalnız bu alanda öğretmen yetiştiren kurumların mezunlarının atanması, 7. Liselere sanat tarihi dersi konulması. Ayrıca ahlâk eğitiminin amacı, ideal Türk çocuğu, Türk ahlâkının başlıca toplumsal ve kişisel ilkeleri, ahlâk eğitimi için tüm okullarda alınması gereken tedbirleri belirten rapor Şûra’da incelenip kabul edilmiştir.¹³

Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, İkinci Maarif Şurasını kapatırken şurada ahlak, dil ve tarih ana teması kapsamında milli kültür konusunun ele alındığını söyler ve bu unsurun birlikte ele alınmasını ve uygulamaya geçilmesini ister. Bunları milliyetçi olmak, inkılâpçı olmak ve lâik olmak şeklinde sıralar.¹⁴

¹¹ Hasan Ali Yücel, *a.g.e.*, s.172.

¹² Hasan Ali Yücel, *a.g.e.*, s.174.

¹³ https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_09/05093852_2_sura.pdf(19/07/ 2017).

¹⁴ Hasan Ali Yücel, *a.g.e.*, s.176.

II. Milli Eğitim şurasının en önemli karakteristiği eğitimde kültür dersleri ve ahlak ilkelerinin Türkçülüğe hizmet edecek şekilde düzenlenmesi ve kararların alınmasıdır. Bir nevi Türk insanının ahlaki özellikleri ideolojiye hizmet edecek şekilde birer norm olarak belirlenmiştir. Ahlak konularının ismi yurt bilgisi olan ve bu şurada yurttaşlık bilgisi olarak değiştirilen dersin içine serpiştirilmesi ve ahlak ilkelerinin yurttaşlık kavramı içinde zikredilmesi rejime bağlı iyi vatandaş yetiştirilmesi arzusunun sonucudur. Yine bu şurada resmi kurum ve kuruluşlardan yazışmalarında Türk dili ve terimlerini kullanmaları istenmiştir.

3. ÜÇÜNCÜ MİLLÎ EĞİTİM ŞURASI

III. Millî Eğitim Şûrası 2-10 Aralık 1946 tarihleri arasında toplanmıştır. Şûrada ağırlıklı olarak mesleki ve teknik öğretim konuları gündemde yer alırken, okul aile birliği de ilk kez bu şurada görüşülmüştür.¹⁵ Milli Eğitim Şurası eğitimin siyasal işlevinin yanına toplumsal işlevinin yer edinmeye başladığını gösteriyor. Ayrıca bu şura, teknik eğitimin gelişmesinin hızlandığı ve Türkiye'nin çok partili döneme geçiş yaptığı zamana denk gelir. 1940'lı yıllardan sonra dünyada sanayi kolları çeşitlilik göstermiş, bu da önemli oranda iş gücü talebine neden olmuştur. Bunun yanında ticari faaliyetlerin de çoğalması ile teknik elemana ihtiyaç artmış, okulun bu konudaki işlevi ön plana çıkmıştır. Yani eğitimin siyasal işlevinin yanına toplumsal işlevi de kuvvetlice yer edinmeye başlamıştır.

SONUÇ

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren tek parti döneminde geniş katılımlı olarak toplanan milli eğitim şuralarında ele alınan konuları uluslaşma fikri çerçevesinde ele almak gerekir. Özellikle birinci ve ikinci şuralarda ortak bir kültür oluşturma anlayışının benimsendiği öne çıkan bir durumdur. Bu kültür anlayışı ise tek ulus esasına dayanır. Uluslaştırmada vatandaşla birey arasında kültürel, tarihsel ve siyasal boyutlarda bütünlendirici bir eksen kullanılmıştır. Bu bakış açısı biçimleyici, tek tipleştirici ve doktrine edici tondadır. Bunun meşruiyet kazanması için Türkçenin sadeleşmesi ve yaygınlaşması temel hedef olarak ele alınmıştır. Dil ve kültür farklılıkları eğitim kurumlarında Türkçülük potasında eritmeye çalışılarak Ülkeye bağlılık doğal bir durum olarak işlenmiştir. Bunun için tüm örgün ve yaygın eğitim kurumları araç olarak kullanılmıştır

¹⁵ [https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_09/05093934_3_sura.pdf\(19/07/2017\)](https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_09/05093934_3_sura.pdf(19/07/2017)).

KAYNAKLAR

Binbaşıoğlu, C. (2009). *Başlangıçtan Günümüze Türk Eğitim Tarihi*, Ankara; Anı Yayıncılık.

Eskicumalı, A (2003). Eğitim ve Toplumsal Değişme: Türkiye'nin Değişim Sürecinde Eğitimin Rolü, 1923- 1946, *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 19(2).

Kanbolat, E. (2015). Harf Devrimi'nden Köy Enstitülerine Türkiye'de İlköğretim (1928-1940), *Doktora Tezi*, İstanbul; İstanbul Üniversitesi.

Kaplan, İ. (2011). *Türkiye'de Milli Eğitim İdeolojisi ve Siyasal Toplumsallaşma Üzerindeki Etkisi*, İstanbul; İletişim Yay.

Özalp, R & Ataünal, A. (1983). Milli Eğitimde Kongreler ve Şuralar, *Cumhuriyet Döneminde Eğitim* içinde, İstanbul; MEB Yay.

Yücel, H. A. (1994). *Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçler*, Ankara; Kültür Bakanlığı Yay.,

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_09/05093852_2_sura.pdf(19/07/2017).

.